

Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека ім. Олега Ольжича»
Житомирської обласної ради

Відділ наукової інформації та бібліографії

Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури (бібліографічний посібник)

Житомир

2025

В останні роки стрімко зростає інтерес до поняття «інформаційна культура». Його актуальність викликана зростаючим впливом науково-технічного прогресу на загальну культуру суспільства, культуру окремих особистостей та навіть міжнародних організацій.

Інформаційна культура має особливе значення, оскільки передача сукупного соціального досвіду від одного покоління до наступного можлива тільки завдяки її закріпленню у знаковій формі, тобто через соціально значиму інформацію, яка регулює діяльність, поведінку та спілкування людей. З такої точки зору інформаційну культуру (в широкому сенсі) можна визначити як особливий соціальний механізм трансляції значущої інформації, тобто як спосіб діяльності, що спрямований на накопичення, збереження та передачу ідей, знань і матеріально-духовних цінностей.

Інформаційна культура – це частина загальної культури суспільства, особистості. Її характеризує ступінь розвиненості інформаційної взаємодії та всіх інформаційних відносин. Будучи невід’ємною частиною культури, загалом інформаційна культура нерозривно пов’язана з другою соціальною природою людини. Вона є продуктом її різноманітних здібностей, виступає змістовним аспектом суб’єктно-об’єктних відносин, зафіксованих за допомогою різних матеріальних носіїв.

Існує кілька інтерпретацій поняття **інформаційна культура**, а саме:

1) сукупність наявних знань і вміння застосовувати їх на практиці для постановки та розв’язання змістовних завдань;

2) досягнутий рівень організації інформаційних процесів, ступінь задоволення потреби людей в інформаційному спілкуванні, рівень створення, збирання, зберігання, перероблення і передавання інформації і водночас, як діяльність, спрямована на оптимізацію всіх видів інформаційного спілкування, створення найсприятливіших умов для того, щоб цінності культури були освоєні людиною, увійшли органічно в її спосіб життя;

3) вміння використовувати інформаційний підхід, аналізувати інформаційну обстановку і робити інформаційні системи більш ефективними;

4) галузь культури, пов’язана з функціонуванням інформації в суспільстві та формуванням інформаційних якостей особистості;

5) гармонізація внутрішнього світу особистості під час освоєння всього обсягу соціально-значущої інформації;

6) інформаційна діяльність аксіологічного характеру, тобто зумовлена цінностями культури;

7) якісна характеристика життєдіяльності людини в царині одержання, передавання, зберігання та використання інформації, де пріоритетними є загальнолюдські духовні цінності;

8) сукупність інформаційних можливостей, які доступні фахівцеві в будь-якій сфері діяльності в момент розвитку цивілізації;

9) рівень знань, що дає змогу людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії;

10) ступінь досконалості людини, суспільства або певної його частини в усіх можливих видах роботи з інформацією: її одержанні, нагромадженні, кодуванні та переробці будь-якого роду, у створенні на цій основі якісно нової інформації;

11) інформаційна культура характеризує рівні розвитку конкретних суспільств, народностей, націй, а також специфічних сфер діяльності (наприклад, культура праці, побут, художня культура).

Узагальнюючи вищенаведені судження, варто відмітити, що інформаційну культуру слід визначати як рівень досягнутого розвитку інформаційних зв'язків у суспільстві, а також як специфічну сферу життєдіяльності людей в інформаційній сфері, в якій відзначається ступінь досягнутого, тенденції розвитку.

Інформаційна культура виступає як система матеріальних і духовних способів забезпечення єдності й гармонії у взаєминах людини, суспільства та інформаційного середовища.

Представляємо вашій увазі бібліографічний посібник «Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури», який присвячено темі інформаційної культури.

Посібник містить документальний масив джерел із заявленої тематики за 2010 - 2025 роки.

Зібраний матеріал надрукований в Україні українською мовою. У посібнику відображено книги, брошури та статті з періодичних видань. У випадках, коли назва не розкриває змісту публікації, подано стислі довідкові та уточнюючі анотації. Загальна кількість бібліографічних записів становить 63 позиції. Відбір літератури закінчено 10 червня 2025 року.

Бібліографічний опис здійснено згідно з ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис: загальні вимоги та правила складання», слова та

словосполучення скорочено згідно з ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила».

Структурно видання складається з передмови та двох тематичних розділів. Література розташована наступним чином: книги та статті з періодичних видань за алфавітом прізвищ авторів або назв.

Показчик адресовано освітянам, науковцям, викладачам та всім, хто цікавиться темою інформаційної культури.

Інформаційна культура як феномен сучасності

Арістова, І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти [Текст] : монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. - Харків: Ун-т внутрішніх справ, 2000. - С. 98.

Баєв, О. О. Доступ до електронно-інформаційної інфраструктури та технологій в Україні [Текст] / О. О. Баєв // Інформація і право. – 2011. – № 2. – С. 98-102.

Горова, С. В. Новітні інформаційні технології в суспільних та культурних процесах сучасної України [Текст] / С. В. Горова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія – 2018. – № 1. – С.116-120.

Захарова, Н. Культурно-інформаційна функція наукової бібліотеки в сучасних умовах [Текст] / Н. Захарова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. - Київ: НБУВ, 2013. - Вип. 36. - С. 447-451. - Бібліогр. в кінці ст.

Іванова, Н. Розвиток національного інформаційного простору: сучасні виклики [Текст] / Н. Іванова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: В. Попик (голова) [та ін.]. - Київ : НБУВ, 2015. - Вип. 41. - С. 239-246. - Бібліогр. в кінці ст.

Інформаційно-культурне забезпечення інтеграції регіонів України [Текст] = Information and culture support of Ukraine' regions integration : [монографія / О. Онищенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : Нац. б-ка України ім. Вернадського, 2018. - 219, [5] с. - Авт. зазначено на звороті тит. арк. - Літ.: с. 195-220.

Калюжний, К. Р. Сутність інформаційних прав людини в науці інформаційного права [Текст] / К. Р. Калюжний // Юридичний вісник. - 2012. - № 4 (25). - С. 55-58.

Кириченко, В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві [Текст] : монографія / В. В. Кириченко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. - Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2020. - 244, [2] с.

Ковалевський, В. О. Інформаційна взаємодія у політико-владному полі великого міста [Текст] / В. Ковалевський. - Київ : ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса , 2010. - 221 с.

Ковальчук, Л. В. Інформаційна культура як феномен інформаційного суспільства [Текст] / Л. В. Ковальчук // Юридичний науковий електронний журнал. - 2023. - № 3. - С. 38-41.

Коткова, М. Медіа-культура як феномен українського суспільства в умовах глобалізації [Текст] / М. Коткова // Українознавство. - 2018. - № 2. - С. 28–130.

Кресіна, І., Стойко, О. Право на інформацію в системі прав людини і громадянина [Текст] / І. Кресіна, О. Стойко // Зовнішні справи. – 2014. - № 10. - С. 30-33.

Новицька, Н. Б. Свобода слова та право дітей на безпечний інформаційний простір [Текст] / Н. Б. Новицька // Соціологія права. – 2017. - № 3-4. –С. 64-71.

Новицька, Н. Б. Щодо визначення сутності поняття "інформаційна культура" [Текст] / Н. Б. Новицька // Соціологія права. – 2017. - № 1-2. –С. 54-59.

Онопрієнко, С. Г. Актуальні проблеми державної підтримки національного інформаційно-культурного простору [Текст] / С. Г. Онопрієнко // Право і суспільство. - 2017. - № 3. - С. 131-134.

Палеха, Ю. І., Палеха, О. Ю., Горбань, І. П. Інформаційна культура [Текст]: навч. посібник / за ред. Ю.І. Палехи. - Київ: Ліра-К, 2020. - 400 с.

Процеси управління інтерактивними соціальними комунікаціями в умовах розвитку інформаційного суспільства [Текст] : монографія / А. М. Пелешишин [та ін. ; за заг. наук. ред. А. М. Пелешишина] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 365, [3] с.

Синєокий, О. В. Високотехнологічне інформаційне право України [Текст] : навч. посібник / О. В. Синєокий ; Держ. вищ. навч. заклад "Запоріж. нац. ун-т", М-во освіти і науки України. - Харків : Право, 2010. - 357, [3] с.

Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства [Текст] : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : НБУВ, 2014. - 258, [2] с.

Степаненко, А. І. Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів [Текст] : автореф. дис. / Степаненко А. І.; [наук. керівник Лапаєнко С. В.] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. - Київ : НАПН України, 2017. - 21 с.

Степченко, Л. Молодь в інформаційному просторі: читання та новітні технології [Текст] / Л. Степченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка

України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України; ред. О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. - Київ : НБУВ, 2010. - Вип. 27. - С. 361-370. - Бібліогр. в кінці ст.

Уханова, Н. С. Інформаційна культура особистості: сутність і зміст [Текст] / Н. С. Уханова // Інформація і право. - 2021. - № 1(36). - С. 169-166.

Філіпова, Л. Я. Роль комп'ютерної етики в формуванні інформаційної культури користувачів комп'ютерно-мережевого середовища (за книгою американського етика Дебори Джонсон) [Текст] / Л. Я. Філіпова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. : наук. журнал. - 2019. - № 3. - С. 75-80. - Бібліогр.: с. 79.

Харченко, Н. В. Розвиток критичного мислення [Текст] : інноваційні форми роботи для дітей і дорослих / Наталія Харченко ; [ред. рада: М. Мосієнко та ін.]. - Київ : Шкільний світ, 2018. - 117, [1] с.

Цимбалюк, В. С. Мас-медіа в інформаційному суспільстві [Текст] / В. С. Цимбалюк. // Інформація і право. - 2011. - № 1. - С. 30-33.

Цимбалюк, В. С. Правове регулювання інформаційної безпеки в Україні: проблеми теорії та практики [Текст] / В. С. Цимбалюк, А. В. Бабінська // Адміністративне право і процес. - 2014. - № 2 (8). - С. 22-30.

Чаркіна, Т. І. Проблеми дослідження інформаційної культури [Текст] / Т. І. Чаркіна // Актуальні проблеми філософії та соціології. - 2021. - № 2. - С. 67-71.

Шлапак, Ю. Електронний підручник як інструмент роботи з інформацією: функціональний аспект [Текст] / Ю. Шлапак // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: В. Попик (голова) [та ін.]. - Київ : НБУВ, 2015. - Вип. 41. - С. 209-222. - Бібліогр. в кінці ст.

Юзвшин, І. Й. Інформаціологія або закономірності інформаційних процесів та технологій в мікро- та макросвітах Всесвіту [Текст] : [монографія] ; пер. з рос. 4-го вид., випр. / І. Й. Юзвшин. - Луганськ : Східноукр. держ. ун-т, 1999. - 203 с.

Яворська, Т. М. Формування медіа- та інформаційної культури: зарубіжний досвід публічних бібліотек [Текст] / Т. М. Яворська, Н. В. Щусь // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. : наук. журнал. - 2019. - № 4. - С. 38-46. - Бібліогр.: с. 44-46.

Інформаційна безпека в контексті інформаційної культури

Актуальні проблеми національної безпеки України [Текст] / [ред.: Л. Кудіна, Л. Яцюк]. – Київ : Молодіжна Альтернатива, 2010. – 60 с.

Виноградчий, В. І. Сучасні інформаційні технології – джерело інформаційної небезпеки [Текст] / В. І. Виноградчий // Безпека життєдіяльності. – 2015. – № 1. – С. 7–10.

Воронкова, В. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві [Текст] / В. Воронкова // Зовнішні справи. – 2014. – № 12. – С. 36–40.

Голованова, Н. В. Питання створення ціннісної моделі інформаційної політики у медіапросторі України-ЄС [Текст] / Н. В. Голованова // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – 2018. – № 2. – С. 60-80. – Бібліогр. в кінці ст.

Горовий, В. Національні інформаційні ресурси в контексті посилення інформаційних впливів [Текст] / В. Горовий // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. – Київ : НБУВ, 2013. – Вип. 36. – С. 7-21. – Бібліогр. в кінці ст.

Горовий, В. М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації [Текст] = National informative processes in the conditions of globalization = Национальные информационные процессы в условиях глобализации : монографія / В. М. Горовий ; [відп. ред. О. С. Онищенко] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2015. – 330, [2] с.

Дзьобань, О. П. Інформаційна безпека у проблемному полі соціокультурної реальності [Текст] : монографія / О. П. Дзьобань. – Харків : Майдан, 2010. – 260 с.

Дзьобань, О. П. Філософія інформаційних комунікацій [Текст] : монографія / О. П. Дзьобань. – Харків : Майдан, 2012. – 224 с.

Дзьобань, О. П. Методологічний контекст дослідження проблеми інформаційної безпеки [Текст] / О. П. Дзьобань, О. Ю. Панфілов, Р. А. Чемчикаленко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 2. – С. 171–180.

Дзьобань, О. П. Інформаційна безпека в контексті інформаційної культури [Текст] / О. П. Дзьобань // Інформація і право. – 2017. – № 1(20). – С. 74-81.

Довгань, О. Д. Забезпечення інформаційної безпеки в контексті глобалізації: теоретико-правові та організаційні аспекти [Текст] : монографія / О. Д. Довгань ; Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т інф-ки і права, Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : НБУВ, 2015. - 186, [2] с.

Дудатьєв, А. В. Комплексна інформаційна безпека соціотехнічних систем: моделі впливу та захисту [Текст] : монографія / А. В. Дудатьєв. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 128 с.

Захаренко, К. Категорія інформаційної безпеки у вітчизняному філософсько-політологічному дискурсі [Текст] / Костянтин Захаренко // Вища освіта України. - 2018. - № 1. - С. 48-54. - Бібліогр. в кінці ст.

Захаренко, К. Проблеми формування ефективної державної інформаційної політики і освіти [Текст] / Костянтин Захаренко // Вища освіта України. - 2018. - № 4. - С. 44-49.

Захаренко, К. Розвиток системи інформаційної безпеки: досвід зарубіжних країн [Текст] / Костянтин Захаренко // Вища освіта України. - 2018. - № 3. - С. 27-77. - Бібліогр. в кінці ст.

Інформаційна безпека [Текст] : навч. посібник / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львівська політехніка» ; за заг. ред.: Ю. Я. Бобала, І. В. Горбатого. – Львів : Львівська політехніка, 2019. – 580 с.

Інформаційна безпека [Текст] : підручник / В. В. Остроухов, М. М. Присяжнюк, О. І. Фармагей, М. М. Чеховська та ін.; під ред. В. В. Остроухова. - Київ : Ліра-К, 2021. - 412 с.

Конах, В. К. Загрози та виклики національним інтересам України в інформаційній сфері в умовах глобалізації [Текст] / В. К. Конах // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокв. зб. / Нац. ін.-т стратег. дослідж. – Київ, 2014. – № 2. – С. 73 – 78.

Лужецький, В. А. Основи інформаційної безпеки [Текст] : навч. посібник / В. А. Лужецький, А. Д. Кожухівський, О. П. Войтович. – Вінниця : ВНТУ, 2013. – 221 с.

Маркозова, О. О. Досягнення життєвого успіху людини в умовах інформаційного перевантаження [Текст] / О. О. Маркозова // Вісн. нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія / редкол. : А. П. Гетьман [та ін.]. – Харків, 2016. – № 4 (31). – С. 175–182.

Мороз, О. Нація овочів? [Текст] : як інформація змінює мислення і поведінку українців / Оксана Мороз. - Київ : Yakaboo Publishing, 2020. - 286, [2] с. : іл. - Реком. покажч.: с. 286.

Нестеряк, Ю. В. Удосконалення державної політики у сфері інформаційної безпеки України в умовах інформаційного протистояння [Текст] / Ю. В. Нестеряк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2017. - № 1. - С. 147-153. - Бібліогр. в кінці ст.

Олексин, О. І. Кібер(не)безпека [Текст] / О. І. Олексин. – Київ : Шкільний світ, 2020. – 176 с.

Остапов, С. Е. Кібербезпека: сучасні технології захисту [Текст] : навч. посібник для студентів ВНЗ / С. Е. Остапов, С. П. Євсєєв, О. Г. Король ; М-во освіти і науки України, Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. – Львів : Новий Світ-2000, 2019. – 678 с.

Остапов, С. Е. Технології захисту інформації [Текст] : навч. посібник / С. Е. Остапов, С. П. Євсєєв, О. Г. Король. - Чернівці : Родовід, 2014. - 427, [8] с.

Панченко, О. А. Інформаційна безпека та інформаційна культура в сучасному інформаційному суспільстві [Текст] / О. А. Панченко, Л. В. Панченко // Правова інформатика. – 2015. – № 2. – С. 32–38.

Панченко, О. Інформаційна безпека держави як елемент соціокультури [Текст] / О. Панченко // Аспекти публічного управління / Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Дніпро, 2020. – Т. 8. – С. 58–67.

Перун, Т. Інформаційна безпека країн Європейського Союзу: проблеми та перспективи правового регулювання [Текст] / Т. Перун // Право України. - 2018. - № 8. - С. 195-204. - Бібліогр. в кінці ст.

Почепцов, Г. Г. Сучасні інформаційні війни [Текст] / Георгій Почепцов. - 2-ге вид., допов. - Київ : Києво-Могилян. акад., 2016. - 502, [2] с.

Прудникова, О. В. Інформаційна культура : концептуальні засади та світоглядний сенс [Текст] : монографія / О. В. Прудникова. – Харків : Право, 2015. – 352 с.

Прудникова, О. В. Інформаційна культура в інформаційному суспільстві [Текст] // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. П. Андрущенко. – Київ, 2013. – Вип. 30 (43). – С. 159–166.

Рижук, О. М. Інформаційна безпека України в умовах глобалізаційних викликів та гібридної війни [Текст] / О. М. Рижук ; за ред. В. М. Бебика ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – Київ : Університет «Україна», 2019. – 177 с.

Сінгер, П. В. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж [Текст] = Likewar. The weaponization of social media / П. В. Сінгер, Емерсон Т. Брукінг ;

[пер. з англ. Я. Лебеденка]. - Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2019. - 319, [1] с.

Соснін, О. Неодмінна складова суверенітету: інформаційна культура суспільства в контексті інформаційної безпеки України [Текст] / О. Соснін // Політика і час. – 2002. – № 7. – С. 33–40.

Соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти зовнішніх маніпуляцій свідомістю населення України [Текст] = Sociocultural factors in bulding Ukraine population' mental immunity to foreign manipulations of consciouness = Социокультурные механизмы формирования ментального иммунитета против внешних манипуляций сознанием населения Украины : [монографія / В. Горовий та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : НАН України, 2015. - 226, [2] с.

Степанов, В. Ю. Інформаційна безпека як складова державної інформаційної політики [Текст] / В. Ю. Степанов. – Харків : Естет Прінт, 2023. – 155 с.

Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України [Текст] : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : НБУВ, 2013. - 222, [2] с.

Шипілова, Л. М. Аналітичні засоби стратегічного планування забезпечення національної безпеки в умовах глобальних загроз національній безпеці та міжнародній стабільності [Текст] / Л. М. Шипілова, Р. Р. Марутян // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. - 2017. - № 2. - С. 88-104. - Бібліогр. в кінці ст.

Посібник підготувала

Тімощенко О. М.